

SIRP TAHTINDA OBRENOVİÇLERİN LANETİ-III: EVLİLİKLER VE DARBELER: ALEKSANDAR OBRENOVİÇ

Ayşe ÖZKAN*

Öz: Sırbistan tahtına henüz çocuk yaşta çıkan Aleksandar Obrenoviç ilk dört yılı olan 1889-1893 dönemini naiplerin gözetiminde geçirmiştir. O henüz reşit olmadan 1893 yılında yönetimi ele almıştır. Annesi Kraliçe Nataliya ve babası Kral Milan Obrenoviç'in çatışmalı evliliği arasında mutsuz bir çocukluk geçiren Aleksandar Obrenoviç aradığı sevgiyi annesinin nedimesi Draga Maşin'de bulmuştur. Annesi ve babası arasındaki olumsuz ilişkiler, daha sonraki dönemlerde yönetim anlayışında önemli hatalar yapmasına neden olacaktır. Çeşitli prenseslerle evlendirilmek istenen Aleksandar anne babasının tüm karşı çıkmalarına rağmen Draga ile evlenmiş bu da onların hazin sonunu hazırlamıştır. Sırbistan'da sosyal karışıklıklara ve uluslararası güçlerin ülke yönetimine müdahalesine fırsat vermiştir. Rusya ve Avusturya'nın güç mücadeleleri Sırbistan üzerinde etkili olmuştur. Kral Aleksandar, 11 Haziran 1903'te bir saray darbesiyle eşiyle birlikte hem tahtını hem hayatını kaybetmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aleksandar Obrenoviç, Draga Maşin, Milan Obrenoviç, Sırbistan, Darbe.

THE CURSE OF THE OBRENOVICHS ON THE SERIAN THRONE-III: MARRIAGES AND COUPS: ALEKSANDAR OBRENOVICH

Abstract: Aleksandar Obrenovic, who ascended the Serbian throne at a young age, spent his first four years, 1889-1893, under the supervision of the regents. He took power in 1893 before he was a minor. Aleksandar Obrenovic, who had an unhappy childhood between the conflicted marriage of his mother, Queen Nataliya and his father, King Milan Obrenovic, found the love he was looking for in Draga Mashin, his mother's bridesmaid. Negative relations between his mother and father will cause him to make important mistakes in his understanding of management in later periods. Aleksandar, who was wanted to be married to various princesses,

* Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, zastava76@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5300-0627.

married Draga despite all the opposition of his parents, which prepared their sad end. It has given the opportunity to social turmoil in Serbia and the intervention of international powers in the country's administration. The power struggles of Russia and Austria were effective on Serbia. King Aleksandar lost both his throne and his life with his wife in a palace coup on 11 June 1903.

Key Words: Aleksandar Obrenovich, Draga Mashin, Milan Obrenovich, Serbia, Coup.

Extended Abstract

Serbian King Aleksandar Obrenovic was born on August 14, 1876 as the only child of King Milan Obrenovic and Queen Nataliya Obrenovic. Aleksandar's emotional state, battered between his parents' separation and their conflict, has also been damaged by the political developments he has been through. The fact that his mother is a supporter of Russia and his father a supporter of Austria will be decisive for him. This contradictory situation had an impact on the military and political decisions he would take. The influence of both political-military powers, namely Russia and Austria, in the region will cause many socio-political problems within the country. Aleksandar, who floundered between his parents' conflicts and comings and goings until 1893, will start to rule the country completely with his father in 1897. In the same year, his attempts to marry Aleksandar, who started to have a relationship with his mother's bridesmaid Draga Mashin, were also unsuccessful. From 1895, rumors about King Alexander's marriage began to appear in the press. First, there were rumors of marriage with Duchess Helene and then with the daughter of the Montenegrin prince.

Aleksandar, who attempted to take a serious step to marry Princess Yelena, the daughter of the Greek king in the spring of 1896, could not achieve his goal as a result of the princess' engagement to a Russian prince. While his mother wanted to marry him to the daughter of a Russian noble, his father wanted to marry a German girl. However, when her correspondence with Draga Mashin was caught by her mother, Queen Nataliya fired her bridesmaid Draga Mashin. Aleksandar, who broke down with his mother due to this situation, started to rule the country between 1897 and 1900 with his father Milan Obrenovic. Until 1900, when he married Draga Mashin, Dr. Aleksandar, who gave Vladan Djorjevic the task of forming the government, made his father the commander of the Serbian army.

When his father Milan Obrenovic was assassinated in 1899, he thought that the Radicals had a hand in this business and crushed the Radicals. After the assassination, Aleksandar is encouraged to find a wife and ensure the future of the dynasty. Expressing his willingness to do so, Aleksandar put

forward various conditions. While a German princess was found suitable for these conditions, Aleksandar shocked his mother and father by deciding to marry Draga Mashin in 1900. Despite all their reactions, Aleksandar, who did not return from his marriage decision, banned his father from entering the country. On July 15, 1900, the palace officials informed the government and army officials that he wanted to marry his mistress Draga Mashin.

On 19 July 1900, Aleksandar demanded from the metropolitan İnokentiye that this marriage be sanctified by the church. The metropolitan, who opposed first, had to bless this marriage, which was not in accordance with the Orthodox Church laws. On 20 July 1900, he announced that he was engaged to Draga Mashin. In response to this news, the cabinet resigned and expressed its anger in the public. He married Draga Mashin on July 23, 1900. Russian Tsar II. Nikola agreed to be his best man at the wedding if he could improve relations with the Radical Party. The radicals, on the other hand, put forward conditions such as re-establishing the constitutional regime, a general amnesty for imprisoned radicals, and the indefinite expulsion of Milan from Serbia. He was the mediator of Russia's chargé d'affaires in Belgrade, and he was with Aleksandar representing the Russian Tsar. Aleksandar, Ottoman Sultan II. In the letter he sent to Abdulhamid, he informed that he was married.

The bad past of Draga Mashin's family and herself caused reactions, and the fact that she was infertile and unable to give birth to an heir was added to these reactions. The Ottoman Empire also received information about this issue from the Belgrade ambassador. This situation was also traced in Ottoman documents. King Alexander II. He thanked Abdulhamid for his love.

Propaganda speeches started all over the country in favor of the Karacorçevic Dynasty. Even with the attempts of Austria-Hungary, they wanted to use him against King Aleksandar by contacting the illegitimate son of King Aleksandar's father, King Milan.

Worse than the news of marriage was the news of Queen Draga's pregnancy. Queen Nataliya wrote to the Russian tsar that Draga, who was barren, would have a different child baptized to be shown as her own child. His son, on the other hand, responded with threats and insulting accusations. This will cause backlash. At the same time, the fact that Queen Draga's brother Nikodem Lunyevitsa is the heir to the throne instead of King Aleksandar will be the last straw and the soldiers will make a coup. Seeing his marriage to Aleksandar and his wife as a stain on the Serbian army, the young officers raided the palace at midnight on 11 June 1903 and began to search for King Aleksandar Obrenovic and his wife, Queen Draga

Obrenovic. There are also Lieutenant Colonel Petar Mistic, commander of the Belgrade 6th Regiment, who criticizes General Yovan Atanaskovic and Lieutenant Colonel Damyan Popovic, who were retired because they were against marriage. When they find them in the secret compartment where they are hiding, they will kill King Aleksandar with 30 bullets and Queen Draga with 18 bullets.

Giriş

Sırbistan Kralı Aleksandar Obrenoviç, 14 Ağustos 1876'da Kral Milan ve Kraliçe Nataliya'nın tek çocuğu olarak dünyaya gelmiştir.¹ Babası Kral Milan'ın 3 Mart 1889'da tahttan çekilmesiyle, kendisi henüz 13 yaşında iken Sırbistan kralı olmuştur. Ancak reşit olana kadar Yovan Ristiç, General Kosta S. Protiç ve General Yovan Belimorkoviç kendisine naip tayin edilmişlerdir. Ağır, sesiz ve melankolik bir çocuk olarak yalnız durumda olan ve anne baba kavgaları yüzünden çocukluğunu yaşayamayan Aleksandar, hem disiplinli yetiştirilmesinden dolayı hem de krallık sorumluluğuyla zehirlenmiştir.² Ristiç ve diğer danışmanlığın rehberliğinde aşırı bir çalışmayla ve çalışmanın baskısıyla şüphe ve entrika atmosferiyle Aleksandar'ın zihinsel gelişimi etkilenmiştir. Her yerden gelebilecek olan komplolardan şüphelenen, bencil gruplaşmalardan başka bir şey göremeyen Aleksandar ebeveyninin korumasına yönelmiştir. Milan ve Nataliya ayrılmışlardı ancak Milan'ın halen ordunun ismen başkomutanı olduğu Sırbistan ile olan bağlarını koparmamıştır. İkisi de ülkeyi terk etmiş ancak birkaç yıl boyunca sırayla Belgrad'ı ziyaret etmişlerdir.³

Aleksandar, 1893 yılında bir akşam yemeği sırasında reşit olduğunu ilan etmiş ve bakanlarını tutuklatmıştır.⁴ 1897 yılında Milan Belgrad'a dönmüştür. 1900 yılına kadar da birlikte yönetimde olacaklardır.⁵

¹ Nevill Forbes, Arnold J. Toynbee, D. Mitrany, D. G. Hogarth, *The Balkans: History of Bulgaria, Serbia, Greece, Rumania, Turkey*, AMS Press, New York 1970, Ayşe Özkan, *Sırbistan'da Bir Aile Trajedisi: Milan-Nataliya-Aleksandar Obrenoviç*, Çizgi Yayınları, Konya 2016, s. 18.

² Ayşe Özkan, *Bağımsızlıktan Sırp-Hırvat-Sloven-Krallığı'na Sırlar (1878-1918)*, IQ Yayınları, İstanbul 2011, s. 82-88.

³ R.G. D. Laffan, *The Serbs The Guardians of the Gate*, New York 1989, s. 74.

⁴ Rene Ristelhueber, *A History of the Balkan Peoples*, Ed. Sherman David Spector, New York, 1971, s. 160, Alex N. Dragnich, *Serbia Through the Ages*, Columbia University Press 2004, s. 80, Nevill Forbes vd, *a.g.e.*, s. 127, Özkan, *Bağımsızlıktan...*, s. 108, Laffan, *a.g.e.*, s. 75.

⁵ Ristelhueber, *a.g.e.*, s. 161.

Aleksandar'ın Evlilik Girişimleri

1895 yılından itibaren Kral Aleksandar'ın evleneceğine dair söylentiler başında yer almış ve bazı çevrelerde konu edilmiştir. O annesinin yanında Biarritz'de iken, Dük Vladimir'in kızı Düşes Helene ile Aleksandar'ın nişan haberlerinin resmen duyurulacağı basında yer almıştır. Aleksandar'ın vaftiz babası Rus çarının da evliliği onayladığı, Sırp, Slav ve Ortadoks halk tarafından da sevinçle karşılanacağı dile getirilmişti. Oysaki bu söylentiler gerçek dışıydı ve Aleksandar, Biarritz'den ayrılıp, Paris'e gitmişti.⁶

Aynı sıralarda bu kez Kral Aleksandar ile Karadağ prensinin kızı arasında bir evlilik söylentisi çıkmıştır.⁷ Prens Nikola'nın dördüncü kızıyla evleneceği ve Sırbistan ve Karadağ sarayları arasındaki yakınlaşmanın arasındaki siyasi ittifakın daha yakın bir birlikteliğe doğru gittiğinin bir işareti olduğu yazılmıştır. Hatta "New York Herald Tribune" gazetesinde de Kraliçe Nataliya'nın Belgrad'a gittiğinde Karadağ prenseslerini ziyaret edeceği ve kendilerine oğlunun evliliği ile ilgili yapılacak hazırlıklarda yardımcı olacağı hakkında bir haber çıkmıştır.⁸ Ancak Osmanlı Devleti'nin Çetine sefiri prensle bu söylentiler hakkında görüşmüş ve doğruluğunu sormuştur. Prens Nikola ise bu yakınlığı tasvip etmediğini beyan etmiş ve bu evlilikten doğacak çocukların Sırp Krallığı'na varis olacaklarını, kendisinin vefat eden kızının çocukları ise Sırp Krallığı'nda hak iddia eden Prens Karacorveviç'in halefleri olduğundan, bir büyükbabanın kendi torunları arasında rekabete hiçbir şekilde izin vermeyeceğini ve bundan dolayı kendi ailesince zararlı olacak böyle bir evliliğin akdedilmeden önce feshini uygun gördüğünü ifade etmiştir.⁹

1896 yılı baharında Kral Aleksandar, Yunanistan kralının kızı Prens Yelena ile evlenmek için ciddi bir adım atma niyetiyle veya Yunan sarayını ziyaret edip geçerken kralın kızını görme niyetiyle Atina'ya gitmeye karar vermiştir.¹⁰ Bu seyahatin asıl amacının Kral Aleksandar'ın evlilik konusu olduğunu ve kızla görüşerek amacına uyarsa evleneceğini Sırbistan

⁶ Özkan, *Sırbistan'da ...*, s.86, Alexandre De La Cerda, *Nathalie de Serbia, La Reine errante*, Biarritz 2000, s. 113.

⁷ BOA, Y.PRK.AZJ. 24/71 1310.Z.24 (09.07.1893)

⁸ De La Cerda, *a.g.e.*, s. 113-114.

⁹ BOA, Y.A.HUS. 349/16 1313.L.18 (02.04.1896). Kral Nikola'nın büyük kızı Zorka 1883'te Obrenoviçlerin rakip hanedanı Karacorveviçlerin oğlu Petar Karacorveviç ile evlenmiş ve 1890'da vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşe Özkan, "Karadağ Prensi Nikola ve Damadı Prens Petar Karacorveviç'in Sırp Tahtında Hak İddiaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 9, Sayı. 42, Şubat 2016.

¹⁰ Jivan Jivanoviç, *Politička İstoriya Srbije u Dragoj Polovini Devetnaestog veka*, C.3 (1889-1897), Belgrad 1924, s. 310.

dışişleri bakanı da Osmanlı Devleti'nin Belgrad Elçisi Ahmet Tevfik Bey'e söylemiştir.¹¹ Aleksandar önce Selanik'e gitmiş, Oradan Hilandar Manastırı'na giderek Paskalya'yı orada geçirmiştir. O Hilandar'da iken Prenses Yelena bir Rus prensle nişanlanmış ve büyük bir hızla bu ilan edilmiştir. Dolayısıyla Aleksandar Atina'ya geldiğinde sadece prensesin nişanına kutlayabilmiştir. Daha sonra gerçekleştirdiği evliliği nedeniyle kral aslında bu Atina nişanının kendisine isabet etmediğine sevinmiştir denilebilir.¹²

Aleksandar'ı annesi bir Rus soylunun kızıyla evlendirmek isterken babası ise oğlunu Alman bir kızla evlendirmek istemekteydi. İkisi de kendi siyasi eğilimleri doğrultusunda davranmaktaydılar.¹³ Ancak 1897'de Aleksandar annesi Kraliçe Nataliya ile birlikte Biarritz'e geldiğinde skandal patlak verecektir. Aleksandar annesinin kendisine tanıştırdığı prenseslere rağmen, acemiliğinden kurtularak kendi tercihlerini söylemeye başlayacaktır. Onun annesinin nedimesi kendisinden oldukça büyük Draga Maşin ile olan mektuplaşmalarında, mektuplardan biri Kraliçe Nataliya'nın eline geçmiştir. Böylece yaşadıkları aşk ortaya çıkmış ve Kraliçe Nataliya, Draga Maşin'i kovmuştur. Oysaki Draga Maşin eşi Kraliyet Muhafız Subayı Mihail Maşin ile Belgrad Sarayı'na geldiğinde Aleksandar henüz bir ergendi. Milan ve Nataliya, davetlerine Draga'yı çağırılmışlardır. Ancak Draga eşinin vefatından sonra maddi zorluğa düşünce, Nataliya onu nedimesi yapmıştır. Sürgüne giderken de onu da beraberinde götürmüştür.¹⁴ Kraliçe Nataliya nedimesi Draga Maşin'in yakınlığının, oğlunu kendisinden daha çok mutlu ettiğini fark etmiştir. O, kendi inancına göre uygunsuz olan bu ilişkiden oğlunu vazgeçirmek için çok uğraşmıştır.¹⁵

Annesiyle arasının bozulmasından sonra Aleksandar'ın babası Milan Obrenoviç Belgrad'a dönmüştür. Ekim 1897- Temmuz1890 arası Sırbistan'da kalacaktır. Aynı tarihler arasında da baba- oğul Radikal karşıtı olduklarından hükümeti kurma görevini Dr. Vladan Corceviç'e vermişlerdir. Aleksandar babasını Radikallere karşı kendisine destek yapmış ve yönetimi babasıyla paylaşmıştır. Onu Aralık 1897'de Sırp

¹¹ Özkan, *Sırbistan'da ...*, s. 88.

¹² Jivanoviç, *a.g.e.*, s. 310-311.

¹³ Vladan Georgevitch, *Türk Devrimi ve İstikbali*, çev. Hulki Demirel, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s. 13.

¹⁴ Özkan, *Sırbistan'da...*, s.89-90. Bazı kaynaklarda Draga Maşin'in eşinin Çek bir mühendis olduğu da yer almaktadır.

¹⁵ Kralyitsa Nataliya Obrenoviç, *Moje Urpomene*, Haz. Lyubinka Trgovçeviç, Belgrad 2006, s. 30.

ordusunun komutanı yapmıştır. 1899'da Milan, Radikallerin parmağı olduğu varsayılan bir suikaste uğramıştır. Aslında suikasti Rusya'nın planladığı ve kiralık katilin Rus gizli servisinin Bükreş sorumlusu tarafından görevlendirildiği iddiaları ortalığı karıştırmıştır. Yine bununla Obrenoviçlerin ortadan kaldırılıp, yerine Petar Karacorçeviç'in geçirileceği iddia edilmiştir. Bu suikast olayından sonra, Aleksandar bir eş bulması ve hanedanın geleceğini garanti altına alması için teşvik edilmiştir. O, bu konuda istekli olduğunu belirterek, çeşitli şartlar öne sürmüştür.¹⁶ Aleksandar'ın şartları şunlardı:

“Gelini genç, güzel ve samimi olmalıydı... Siyasi bağlantıları iyi olmalıydı... Avrupanın birinci sınıf hükümdar ailelerinden en azından biriyle bir aile bağı olmalıydı; bunların yanısırayüksek kültürlü ve becerikli bir kadın olmalıydı ve en son olarak çok varlıklı olmalıydı”

Ancak Obrenoviç hanedanının geleceği konusunda endişeli olan Avusturya Dışişleri Bakanı Kont Goluchowski Aleksandar'ın şartlarını aşırı bulmuş ve bir Sırp diplomata şunları söylemiştir:

“Lütfen kralınıza söyleyiniz; Bu özelliklerin hepsine sahip bir prenses Sırbistan Kralı Aleksandar ile evlenip hayatını Belgrad'da geçirmekten daha iyisini yapabilir. Bundan dolayı ona bu şartlardan bazılarını yerine getiren bir prenses bulursak, tatmin olmalıdır... Sanırım ona Avrupa'daki en etkileyici ve en kültürlü prensesleri tavsiye edebileceğimize konumdayız.”

Sonunda hatırı sayılır bir Alman ailesinden olan bir kızı beğenen Aleksandar babasına şu sözü vermiştir. “Daha yakın bir zamanda gerçekleşmezse muhtemelen bu yılsonuna kadar beni evli bir adam olarak göreceksin”. Aleksandar'a bulunan kız Prenses Aleksandara Von Schaumburg- Lippe idi. Ve neredeyse 1900'ün yazında evlilik kararına varılmıştı. Milan, 18 Haziran'da Prenses Aleksandra ile evlilik konusunun son görüşmelerini yapmak üzere Viyana'ya gitmiş kısa bir süre sonra da Başbakan Vladan Corceviç, onu takip etmişti.¹⁷

Ancak Kral Aleksandar, Draga Maşin ile evlilik için beklediği uygun fırsatı babasının ülkeden ayrılmasıyla bulacaktır.

Aleksandar'ın Draga Maşin ile Evliliği

Aleksandar, 15 Temmuz 1900'de saray görevlileri ve hükümet ve ordu yetkililerine metresi Draga Maşin ile evlenmek istediğini bildirmiştir. İçişleri Bakanı Corce Gençç “Efendim onunla evlenemezsiniz. O herkesin metresidir. Benim de dâhil” diyerek ona karşı çıkmıştır. Ancak 19 Temmuz 1900'de Aleksandar bu evliliğin kilise tarafından kutsanmasını Metropolit

¹⁶ Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 93-94.

¹⁷ Stavrianos, a.g.e., s. 452, Özkan, *Bağımsızlıktan...*, s. 135.

Inokentiye'den talep etmiştir. Metropolit kilisenin ilk kez evlenecek olan damadın, gelinden yaşça küçük olduğu durumlarda evliliğin mantıken mümkün olmayacağını değerlendirdiğini belirterek daha önce evlenmiş bir kadın ile kralın evlenecek olmasının da Sırp halkının eleştirisine uğrayacağını söylemiştir. O krala ebeveynlerini ve danışmanlarının fikirlerini dinlemesini rica etmiştir. Bu kararını ertelemesini de istemiştir. Ancak sonunda Metropolit Inokentiye “Kralın niyetini yüksek hamisi Rusya imparatoruna ve asil ebeveynlerine bildirmiş olduğunu ” öne sürerek Ortodoks Kilisesi kanunlarına uygun olmayan bu evliliği kutsamak zorunda kalmıştır.¹⁸ 20 Temmuz'da Draga Maşin ile nişanlandığını ilan eden Aleksandar'ın nişanlılık ilanı bir sonraki gün Sırpske Novine (Sırp Gazetesi)'nde yayınlanmıştır.¹⁹ O bu haberi Başbakan Corceviç ile birlikte Karlsbad'da dinlenen babası Milan Obrenoviç'e de vermiş ve haber Sırp siyasi çevrelerini şoka uğratmıştır. Kabine istifa etmiş ve halkın kızgınlığı da başında yer almıştır.²⁰ Haberi alınca Milan da oğluna şu mektubu yazmıştır:

“Sevgili Oğlum

Kararında her ne kadar seni desteklemeyi istiyor olsam da, bu imkânsız evlilik kararına onayımı vermem mümkün değil. Niyetini gerçekleştirmeye karar vererek Sırbistan'ı derin bir uçuruma ittiğinin farkına varmalısın. Hanedanlığımız sürekli olarak birçok darbe yemiştir ve yaşamaya devam etmektedir. Ancak bu seferki darbe o kadar kötü olacak ki, hanedanlık bu durumdan hiçbir zaman selamete çıkamayacaktır. Hala düşünmek için vaktin var. Eğer dediğin gibi hala aynı düşünceyi taşıyorsan, senin tabirinle, kararlı isen, o zaman bana da ancak vatanımız için Tanrı'ya dua etmekten başka bir çare kalmayacaktır. Bu yapacağın çılgınlık karşısında seni ülkeden atacak olan hükümeti kutlayan ilk ben olacağım”

Baban Milan²¹

Draga Maşin'in istenmemesinin nedeni Aleksandar'dan çok büyük olması veya dul olmasından ziyade ailesi ve geçmişi idi. Rus veya Alman bir kraliçe bulunarak Sırbistan'ın uluslararası düzeyde saygınlık sağlamasının yolunun kapanması da mühim değildi. Aleksandar annesinin 1892- 1897 yılları arasında annesinin nedimeliğini yapmış olan Maşin'e Biarritz'e annesini görmeye gittiğinde aşık olmuştu. Ancak Draga

¹⁸ Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 94-96.

¹⁹ Suzana Rayiç, “The Russian Secret Service and King Alexander Obrenoviç of Serbia (1900-1903), *Balkanica*, C.XLLIII, Ed. Duşan T. Batakoviç, Belgrad 2012, s. 148.

²⁰ Özkan, *Bağımsızlıktan...*, s. 135-136.

²¹ Chedomille Mijatovich, *A Royal Tragedy, Being The Story of Assassination of King Alexander and Queen Draga of Serbia*, New York 1907, s. 149.

Maşin'in babası tımarhaneye kapatılmış bir akıl hastası, annesi de bir alkolikti. Draga'nın kısır olduğu ve çocuk doğuramayacağı da söylenmekteydi. Oysaki Obrenoviç hanedanının devamı Kral Aleksandar'ın doğacak çocuğuna bağlıydı. Ayrıca hepsinden daha önemlisi Draga'nın geçmişinin temiz olmadığı söylentisiydi. Draga'nın erkek arkadaşlarının parasal desteğine ihtiyaç duyduğu dedikoduları dolaşmakta, yüksek rütbeli kişiler, bakanlar ve generaller bunu kralın yüzüne söylemekteydiler ki içlerinden biri de para karşılığı Draga ile beraber olduğunu söylemekten kaçınmamıştır.²² Yine Draga eşinin küçük kardeşi Saint Petersburg Harp Okulu'ndan yeni mezun Voyan Maşin'i baştan çıkarmaya çalışmış ve onun neredeyse intiharına neden olmuştu.²³ Aleksandar ise bu iddialar karşısında tepki göstermemiş ve hislerini söyle ifade etmiştir.

“Benim ne çocukluğum ne de gençliğim diğer adamlar gibiydi. Ebeveynlerim arasındaki bitmez tükenmez kavga hayatımı acınası bir hale getirdi, genel anlamda sağlığıma özellikle de sinirlerime zarar verdi. Böyle bir hayat bendeki her duyguyu öldürdü. Bütün dünyada geçmiş yaşamımın acılarını bana unutturabilecek ve beni mutlu edebilecek tek bir kadın var... Sonuçları ne olursa olsun dünyada beni Draga ile evlenmekten vazgeçirebilecek bir güç yok... Draga ile kral olarak evlenmezsem, Sırbistan'ı sonsuza kadar terk ederim ve onunla bir birey olarak evlenirim”²⁴

Aleksandar'ın evlilik kararından dolayı Obrenoviç ailesinin geleceğinde olağanüstü tehlike oluşmasından korkulduğunu İstanbul'daki Sırp elçisi ifade etmiştir.²⁵ Aleksandar 21 Temmuz 1900 Cumartesi günü vekiller meclisini davet ederek Bayan Maşin ile evlilik kararını bildirmiş ve tasvibini teklif etmiştir. Kabine ise bu teklifi kabul edemeyerek²⁶ ya bu fikirden vazgeçmesini ya da kendi istifalarını kabul etmesini cevap vermişlerdir. Kral fikrinden dönmeyeceğini ve istifalarını kabul etmeyeceğini söyledikten sonra Draga Maşin'in evine giderek, kendisiyle evleneceğini resmi surette bildirmiş ve evinin kapısına nöbetçi asker koydurmuştur. Bunun üzerine bakanlar Pazar günü akşam istifalarını krala vermişlerdir. Halen sarayda olan bakanlara kralın vereceği cevap belli olmamıştır. Aynı gün akşam Kral Aleksandar Rusya maslahatgüzarına da yaver göndererek Draga ile evlenmeye kesin karar verdiğini Rusya

²² Özkan, *Bağımsızlıktan...* s.136-137.

²³ De La Cerda, a.g.e., s. 130, Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 97.

²⁴ Stavrianos, a.g.e., s. 453, Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 97, Özkan, *Bağımsızlıktan ...*, s. 137.

²⁵ BOA, Y.PRK.EŞA. 35/115-1 1318. Ra.29 (27.07.1900)

²⁶ BOA, Y.PRK.EŞA. 35/115-2 1318. Ra.29 (27.07.1900)

imparatoruna resmen bildirmesini rica etmiştir. Rusya imparatorunun bu evliliği Kral Milan'a suikast eden mahpusun tahliyesi, Radikal Partisi'nin idareye geçirilmesi ve kralın Rusya politikasını desteklemesi gibi şartlar altında hoş göreceğinin kuvvetli ihtimal olduğunu, kralın bu kadınla evliliği gerçekleştirdiği takdirde bir şey denilemeyecekse de Sırbistan'ın Rusya'nın nüfuzu altına girmesine kayıtsız kalmamayacağını Osmanlı Devleti'nin Belgrad sefiri namına Mustafa Asım Bey gayet gizli şifreyle İstanbul'a bildirmiştir. Obrenoviç hanedanının Sırbistan'da bekasını ihlal edecek bu hareketten oğlunu men için Kral Milan'ın her türlü fedakârlığı göze alıracığı da uzak olmadığı, bu evliliğe Osmanlı Devleti'nin nasıl bakacağına dair bir soruya nasıl cevap verilip, nasıl davranılması gerekeceğini de Mustafa Asım Bey sormuştur.²⁷ Vekiller Heyeti Aleksandar'ın teklifini kabul etmeyip, Avrupa'da bulunan Başbakan Vladan Corceviç ile haberleştikten sonra istifalarını krala takdim etmişlerdir. 22 Temmuz 1900 Pazar günü Kral Aleksandar Bayan Maşin ile nişanlandığını bir bildiriyle halka duyurmuş ve akşamüzeri de kabinenin istifasını kabul etmiştir.²⁸ Kral Aleksandar halkına bildirisinde şöyle seslenmiştir:

Sırp Halkına

Halkımın uzun zamandır beni evli görme arzusunu dile getirdiğinin bilincinde olarak bu kamu isteğine uymaya karar verdim çünkü bu eylemle tüm atalarım ve bana sevgi ve bağlılığın şanlı kanıtlarını veren bu halkın geleceğini istikrarı sağlayarak garanti altına almayı görev sayıyorum. Hayatımda bu önemli adımı atarak halkıma karşı bu görevi daha da isteyerek yerine getiriyorum, aynı zamanda evimde bana mutluluk, huzur ve rıza sağlayacak bir eş olarak ilerlememin, eğilimlerimin ve duygularımın peşinden gidiyorum.

Sırbistan, milli yaşamının kısa döneminde birçok sarsıntı yaşadı ve kendisini büyük ölçüde sınavan birçok zorlu mücadeleden geçti. Deyim yerindeyse, ancak son günlerde ayağa kalktı ve umarım Tanrı'nın yardımıyla halkımın çağrısına uyarak uyum ve kardeşlik içinde yaşadığı günden itibaren Sırbistan aldığı yolda sürekli bir şekilde gelişerek yakında tamamen ayağa kalkacaktır. Bana gelince, ailemle uyumlu bir yaşam sürerek halkıma örnek olmak için elimden geleni yapacağım.

Hanedanlığımız halktan doğdu ve onun ihtişamını ve gücünü oluşturan da budur. Birçok erdeme sahip olan Sırp halkı, kendi gücüyle ve en elverişsiz koşullarda kendine bir devlet kurmuş, bu devleti düzenlemiş, güçlendirmiş, genişletmiş ve ilerleme hayatına yöneltmiştir, böyle bir halk herkesin ve

²⁷ BOA, Y.PRK.EŞA 35/115-5 1318. Ra.29 (27.07.1900)

²⁸ BOA, Y.PRK.EŞA 35/115 1318.Ra.29 (27.07.1900)

her bir kişinin saygısını uyandırmalıdır. Sonuç olarak, benim de her şeyden önce bu halk içinde bana mutluluğu sağlayacak bir eş aramaya hakkım var. Bugün egemenlerin ve devletlerin politikası artık aile bağlarına göre değil, halkların çıkarlarına göre düzenlendiğinden, benim hakkım da itiraz kabul etmez. Ayrıca, tüm halkımın her şeyden önce krallarının mutlu ve hoşnut olmasını ve kraliçenin de her zaman sevgisi ve bağlılığıyla Sırbistan'a ve sevgili halkına tüm iradesiyle hizmet etmesi için her zaman yeni bir güç vererek kralın sadık ve samimi bir yoldaşı olmasını istediğinden eminim.

Mevcut Sırbistan'ının ölümsüz yaratıcısı Büyük Miloş'un adının yanında, halkın bir kadını olan ve yine de Sırbistan'ın ilk prensesi olmaya layık olan karısı Prenses Lyubitsa'nın adı her zaman halkta kalacak.

Büyük Miloş çoğu kez “Halk benim gücüm” derdi. Bütün atalarım da böyle dediler ve ben de diyorum ki: Gücüm halkımda yatıyor. Ayrıca benim ve halkım için, hanedanlığımın ve Sırbistan'ın bu gücünde, halkımda, Sırbistan kraliçesi olmaya layık, benim ve halkımın kaderini paylaşmaya her zaman hazır bir eş bulabilmem büyük bir mutluluktur.

Bu kadın, günümüz Sırbistan'ının yaratılmasında Miloş'un en büyük yardımcılarından biri olan adamın torunu, merhum Mösyö Panta ve Madam Andjé Lunyeviç'in kızı Madam Draga'dır. Ayrıca bugün onunla nişanlandığımı size duyururken ve saadetimi de temin ettiğime göre, canım vatanımın büyüklüğü ve mutluluğu için yılmadan, iyi niyet ve şevkle çalışacağım.

Aleksandar²⁹

22 Temmuz 1900 Pazar günü yine Kral Milan, açık telgrafla Niş Ordu Komutanlığı'ndan istifa ettiğini Kral Aleksandar'a bildirmiş aynı zamanda bakanlardan başka kralın yaverleri, kâtipleri, polis müdürü de istifa etmiştir. Mustafa Asım Bey Corcoviç ile görüşmüş, onun “yazıyı imzaladıktan sonra kral ile on bir saat aralıksız uğraşsam da, fikrinden vazgeçiremedim. Çok çalışarak oluşturduğum siyasi ve iktisadi seviyeyi ihlal edecek ve Sırbistan'ı Rusya'nın ve partilerin kucağına atacak, yazık yazık! “dediğini belirtmiştir. O kralın kabine teşkil edecek kimse bulamayıp, Londra sefirini de davet ettiğini de eklemiştir.³⁰ Kral Milan'ın ve Sırbistan siyasilerinin böyle “adi” bir kadınla kralın evlenmesine onay vermeyeceklerinden ve kralın da artık sözünü geri alamayacağından Sırbistan'da bir hanedan buhranı çıkmasının uzak olmadığını da bildirmiştir. İhtimaldir ki Kral Aleksandar'ın evliliğinden sonra babası Kral Milan'ın tekrar krallık tahtına çıkması veyahut Sırbistan'da bir ihtilal

²⁹ BOA, HR.SYS. 1479/8 21.07.1900

³⁰ BOA, Y.PRK.EŞA.35/115-4 1318.Ra.29 (27.07.1900)

çıkarak her iki kralın da görevden ayrılmalarına sebep olacağını ve bu evliliğin Sırbistan'a yeniden birçok sıkıntılar açabileceğini de belirtmiştir.³¹

Rus Çarı II. Nikola, Radikal Parti ile ilişkileri düzeltirse, düğünde damadın sağdıcı olmayı kabul etmişti. Radikaller ise anayasal rejimi yeniden kurmak hapisteki Radikaller için genel bir af çıkarmak ve Milan'ın süresiz olarak Sırbistan'dan sürülmesi gibi şartlar öne sürmüşlerdir. Arabuluculuğu Rusya'nın Belgrad maslahatgüzarı yapmış ve Rus çarını temsilen de Aleksandar'ın yanında bulunmuştur.³² 23 Temmuz 1900'de nikâh gerçekleşmiştir.³³ Aleksandar Padişah II. Abdülhamid'e gönderdiği mektupta, müteveffa Panta Lunyevitsa'nın kızı ve Voyvoda Nikola Lunyevitsa'nın torunu Bayan Draga ile Belgrad Kilisesi'nde yapılan törenle evlendiğini bildirmiştir. Zatlarının gerek kendisine gerek hanedanına ait bütün konularda buyurdıkları iştiraktan dolayı bu olayı da memnuniyetle karşılayacaklarını II. Abdülhamid'e belirtmiştir.³⁴

Osmanlı Devleti'nin Belgrad Maslahatgüzarı Asım Bey de nikâhtan sonra 24 Temmuz 1900'de Draga Maşin'in iki resmini göndermiştir. Prens Miloş'a vaktiyle hayli hizmet etmiş olan Lunyeviç namında bir kişinin torunu ve Sırbistan hükümetince mühendislikte istihdam edilmiş olan Bay Maşin'in eski eşi ve 38 yaşındaki Draga'nın kraldan 14 yaş büyük olduğunu, resmin rötuşlanarak zamanın izlerinin silindiğini, Kraliçe Natalya'nın birinci nedimesi olup birkaç yıldır Kral Aleksandar ile gayrimeşru ilişkide bulunduğunu, kralın bu hareketinin genellikle hoşnutsuzlukla karşılandığını bildirmiştir.³⁵ Hoşnutsuzluğun artmakta olduğunu, bir kabine teşkili için Kral tarafından sarf olunan mesainin sonuç vermediğini ve generallerin bile kabine teşkilini yüklenmekten çekindiklerini de eklemiştir.³⁶ Sonuçta Aleksandar kendi evliliğini desteklemeye istekli birini bulmaya zorlandığından; ikinci sınıf politikacılardan oluşan bir düğün kabinesi kurmuştur. Savaş Bakanı Albay Miloş Vasiç krala, Belgradlı subaylarını çağırmasını ve evliliğini desteklemelerini tavsiye etmiştir. Aleksandar subayları kişisel işlerine karışmamaları konusunda uyarmıştır. Birkaç kıdemli subay sadakatle

³¹ BOA, Y.PRK.EŞA.35/115-2 1318.Ra.29 (27.07.1900)

³² Georgevitch, *a.g.e.*, s. 14.

³³ BOA, Y.A.HUS. 410/13-3 1318. Ca.04 (30.08.1900), BOA, Y.EE. 61/31 1318.Ra.25 (22.07.1900), Stavrianos, *a.g.e.*, s. 453.

³⁴ BOA, Y.A.HUS. 410/13-3 1318. Ca.04 (30.08.1900), BOA, Y.EE. 61/31 1318.Ra.25 (22.07.1900).

³⁵ BOA, Y.PRK.EŞA 35/115-3 1318.Ra.29 (27.07.1900)

³⁶ BOA, HR.SYS. 1502/23 24.07.1900

“Yaşasın Kral” diye bağırırken, geri kalanlar sessiz ve üzgün bir şekilde ayrılmışlardır. Genç subaylar açıkça konuşamadıklarından öfkelerini önce kıdemli meslektaşlarına, sonra da onları küçük düşüren krala yöneltmişlerdir. Teğmen Apis “Korkaklar! Alçak!” Bütün bunlar yalanlanmalı ve tersine çevrilmelidir.” diyerek öfkeyle bağırmıştır. Onun hiddeti kralın evliliğini protesto etmek için diğerlerini de harekete geçirecektir.³⁷ Sırp general ve askeri ileri gelenlerinden bir kısmının evliliğe muhalefet etmesi üzerine kral Belgrad’da bulunan bütün subayları davetle kendine vaktiyle sadakat için verdikleri yeminlerini ihtar etmiş ve aksi harekette bulunanların hadlerini bildirmeye askeri ceza kanunnamesinin yeteceğini tehditkâr şekilde söylemiştir. Kamuoyu he ne kadar coşkun olsa da kralın uyguladığı şiddet ve Kral Milan’ın Belgrad’a girişinin yasaklanması sayesinde bir asayişsizlik oluşmasının şimdilik önü alınmıştır.³⁸

Sırbistan sefiri kralın izdivacından dolayı Rusya imparatoru tarafından tebrik edileceğini arz etmiş³⁹ ve Rusya sefiri Belgrad sarayına ve Bayan Maşin’in nezdine giderek her ikisini de imparatorunun namına tebrik eylemiştir. Diğer yabancı devlet sefirleri tarafından da hükümeti namına bu şekilde tebrik edilecek olursa, kendisince de aynı muamelenin icra edilip edilmeyeceğini Osmanlı Devleti’nin Belgrad Sefiri Fethi Bey şifreyle sormuştur.⁴⁰ Sırbistan’da Simiç kabinesi zamanında savaş bakanı olan General Miskoviç de refakatinde Dışişleri Bakanlığı Şube Müdürü Bay Bayraktaroviç olduğu halde kralın evliliğinde birinci şahitliği kabul ettiğinden dolayı Rusya imparatoruna kral namına teşekkürlerini bildirmek üzere memuren Petersburg’a gitmiştir. Bu görevin yalnız teşekkürden ibaret olmayıp, Sırbistan ile Rusya arasında daha samimi bir yakınlık kurulması için sebeplerin oluşturulması olduğunu, bu yakınlığın da Rusya imparatorunun evlilikte gösterdiği nezaketle başladığını sefir bildirmiştir.⁴¹ Osmanlı Devleti Sırbistan Kraliçesi Draga’ya birinci dereceden şefkat nişanı vererek bunu götürmeye de yaverlerden Mirliva Nasır Paşa’yı görevlendirmiştir.⁴² Niş’te Sırbistan meclisinin açılışı dolayısıyla Kral Aleksandar söylediği nutukta evliliği sırasında ve akabinde padişah

³⁷ David MacKenzie, *Serbs and Russians*, New York 1996, s. 133.

³⁸ BOA, Y.PRK.EŞA 35/115-6 1318.Ra.29 (27.07.1900)

³⁹ BOA, Y.PRK.TŞF.6/13 1318. Ra.29 (27.07.1900)

⁴⁰ BOA, Y.PRK.EŞA. 35/115-6 1318.Ra.29 (27.07.1900)

⁴¹ BOA, Y.A.HUS. 409/82-2 1318.R.22 (19.08.1900)

⁴² BOA, HR.TH. 246/96 18.09.1900

hazretlerinden kendisine ve kraliçeye buyurulan sevgi ve iyilikseverlikten dolayı şükranlarını sunmuştur.⁴³

Kral Aleksandar'ın evlilik haberi Avrupa saraylarını da şaşkınlığa uğratmıştır. Ancak evliliğin yankılarından sonra en onur kırıcı olan şey yanlış beklenti yaşanmasıydı.⁴⁴ Evlilikten sadece bir ay sonra kraliçenin bebek beklediği ilan edilmiştir.⁴⁵ Ancak bu doğru çıkmamıştır. Kraliçe Nataliya Rus çarına Draga'nın kısır olduğunu ve kendi çocuğuymuş gibi gösterilecek yanlış bir çocuğa vaftiz yapmak zorunda olabileceklerini yazmıştı. Oğlu ise buna tehditler ve onur kırıcı suçlamalarla cevap vermiştir.⁴⁶ Ancak Kraliçe Nataliya'nın Rusya'dan getirttiği doktorla kraliçenin hamile olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum ortaya çıktığında krala hediye yağmuru başlamıştı. Draga'nın kasıtlı olarak onları kandırmasına ve hamile olan kız kardeşinin çocuğunu evlat edinmeyi planladığına inanılmıştır.⁴⁷

Kral Aleksandar, babası Milan'ın Sırbistan'a girmesini yasaklamış; Aleksa S. Yovanoviç başkanlığında yeni bir kabine kurmuştur. Dr. Vladan Corceviç kabilesinin tüm üyeleri basın aracılığıyla küçük düşürerek çeşitli cezalara çarptırılmış ve saray görevlilerinin bazılarını işten çıkarmıştır veya başka görevlere sürmüştür. En büyük temizliği orduda yapmış, babasına bağlı birçok subayı emekliye sevk etmiştir. Böylece Milan'ın Sırbistan üzerindeki etkisi son bulmuştur. O babasının Viyana'da kalmasını da istememiştir. Eşinin güvenliğinden ve babasının Sırbistan'a döneceğinden korkan Aleksandar yakın akrabası Aleksandar Katarci babasıyla kendisini uzlaştırmaya çalışıp, babasının kendisine karşı harekete geçmek niyetinde olmadığını belirtse de inanmamıştır. Bunda Rus diplomat Pavel Mansurov'un babasından şüphelenmesi için onu kıskırtmasının etkisi büyüktür. Bu konuda Aleksandar Rus gizli servisiyle bağlantıya geçmiş, 1 Ocak 1901-1 Ocak 1902 tarihleri arasında 80.000 frank tahsis etmek üzere iki ajanla anlaşmıştır. Fakat tüm bunlara gerek kalmadan babası eski Kral Milan 11 Şubat 1901'de Viyana'da ölmüştür. Aleksandar babasının vefatını 15 Mart 1901 tarihli mektubuyla Padişah II. Abdülhamid'e bildirmiştir. Bu ölümle birlikte Aleksandar Rus gizli servisinden hanedan karşıtı hareketleri izlemesini rica etmiştir.⁴⁸

⁴³ BOA, Y.PRK.EŞA. 37/21 1318.N.21 (12.01.1901)

⁴⁴ Özkan, *Sırbistan'da ...*, s. 98.

⁴⁵ Stavrianos, *a.g.e.*, s. 454, MacKenzie, *a.g.e.*, s. 137, Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, çev. Ayşegül Yaraman- Başbuğu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s. 344.

⁴⁶ Özkan, *Sırbistan'da ...*, s. 98.

⁴⁷ Özkan, *Bağımsızlıktan ...*, s. 138.

⁴⁸ Özkan, *Bağımsızlıktan ...*, s. 139-143.

1901 yılında Kral Aleksandar bir anayasa daha yaparak bir süre koalisyon bakanlığıyla çalışma çalışmıştır. Fakat bu başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Maliyenin düzensizliği de hanedanın pozisyonunu zayıflatmıştır.⁴⁹ Ülkenin her yerinde Karacorveviç hanedanının lehine propaganda konuşmaları başlamış, Avusturya-Macaristan'daki Sırp lar da Obrenoviç karşıtı hareketlerde bulunarak Kral Aleksandar'ın tahtını bir Karacorveviç'e bırakacağını söylemeye başlamışlardır. Hatta Avusturya-Macaristan'ın girişimleriyle Kral Milan'ın gayrimeşru oğluyla da bağlantı kurmuş, onu kral Aleksandar'a karşı kullanmak istemişlerdir.⁵⁰ Yine aynı yıl Kral Aleksandar'ın akrabalarından olup, onun evliliğine muhalif olmasından dolayı Avrupa'da ve Venedik'te ikamet eden Miralay Konstantinoviç'in kızı ile Karadağ prensinin oğlu Mirko'nun nişanlanmak teşebbüsünde bulunduğu söylentisi çıkmıştır.⁵¹ Babası Kral Milan'ın yaverlerinden Miralay Konstantinoviç olan Nataliya Konstantinoviç'in annesi de Triyesteli zengin bir tüccar ailesine mensuptu.⁵² Prens Mirko, 1901 yılı başlarında kral ve kraliçeyi ziyaret için Belgrad'a gelmek istemiş ancak bu teklif Avusturya'yı kırmamak için "şimdilik zamanı değil" diyerek kabul edilmemişti. Yine bu sefer Kraliçe Draga'ya verilecek bir Karadağ nişanını getirmek için Prens Mirko'nun Belgrad'ı ziyaret edeceği söylentisi çıkmış ve bu ziyarette tasarlanan evlilik hakkında kralın onayının alınmasına çalışılacağı kuvvetli ihtimaldi. Konstantinoviç ailesinin Kraliçe Draga'ya düşman olması sebebiyle bu evliliğe Kral Aleksandar'ın razı olmayacağı açıktır. Özellikle kralın bir çocuğa nail olmaması halinde Miralay ailesinin Sırbistan tahtını iddia edecek varisler arasında bulunması dolayısıyla bu evliliğin öteden beri Sırbistan tacı hakkında Karadağlılara atfedilen ve iki hükümet arasında anlaşmazlık doğuran emelin oluşuna imkân verebilir. Zaten kraliçenin hamile olmadığı merkezinde sona eren ihtimallerden kaynaklanan mahrumiyeti takiben veraset meselesinin Kral Aleksandar'ın genç olması ve kraliçe ile alakasını keserek bir ikinci defa evlenmesine binaen düşünülmesine gerek yoksa da Prens Mirko'nun varisler arasında isminin geçmesi de düşündürücüdür.

Rusya'nın Bükreş Sefareti Ataşemiliteri Liyonteviç'in Sofya ve Belgrad'a gelerek görüşmeler yapması ve Rusya'nın Akdeniz filosu eski komutanı Amiral Brilef'in de Sofya'dan Belgrad'a gelerek kralla görüşmesi de önemli bir husustur. Bulgaristan ve Sırbistan arasında bir ittifak fikri ve askeri mukavele tanzimi de endişeleri arttırmıştır. Belgrad'daki önemli

⁴⁹ Forbes vd., *The Balkans...*, s. 128-129.

⁵⁰ Rayiç, a.g.m., s. 158-159.

⁵¹ BOA, Y.PRK.EŞA. 38/35 1319.Ş.29 (17.06.1901)

⁵² BOA, Y.PRK.EŞA. 40/69 1320.R.03 (10.07.1902)

kişiler “böyle bir ittifak yoktur ve tasarlanmamıştır. Olsa bile hedef Osmanlı Devleti değildir” dese de yine de endişeye yol açmıştır.⁵³ Neticede Nataliya Konstantinoviç ve Prens Mirko'nun evlilik işini Sırbistan krallığını elde etmek öteden beri emeli olan Karadağ Prensi (Nikola)'nın gelecekte maksadını gerçekleştirmek için çıkardığını Osmanlı Devleti'nin Peşte Baş şebhenderi Lütfi Bey yazmıştır. Bu evlilik için Kral Aleksandar'ın onayını almak maksadıyla mecburen Karadağ Dışişleri Bakanı Gavro Vukoviç Belgrad'a gönderilerek arzu edilirse Prens Mirko'nun karısı ile beraber Belgrad'da ikamete hazır olduğu beyan edilmiştir. Kral Aleksandar ve bakanları ise bu teklif altındaki gizli olan maksadı keşfettiklerinden, Miralay Konstantinoviç'in dilediğine kızını verebileceği ve bu konuda kralın onayını almasına lüzum olmadığı cevabını vermişlerdir. Bu tarihten sonra iki hükümetin ilişkileri tamamıyla gergin bir hale gelmiş ve Çetine'de ki Sırp sefirine uzun bir izin verilerek Prens Mirko'nun evlilik töreninde Sırbistan tarafından memur bulundurmamaya karar verilmiştir.⁵⁴ Karadağ Kralı Nikola, İstanbul ziyaretlerinden birinde II. Abdülhamid'e hayallerinden birinin Karadağ ile Sırbistan'ı birleştirmek ve Sırbistan kralı olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla oğlunu Kral Aleksandar'ın kuzeni Nataliya Konstantinoviç ile evlendirince oğluna Sırbistan kralı olma yolu açılmıştır.⁵⁵

Aleksandar'a Darbe ve Öldürülmesi

Aleksandar'a karşı muhalefet zaman içerisinde artarak büyümüştür. Özellikle orduda kaynaşma başlamıştır. Kendisini “Sırplık misyonunun erdemli taşıyıcısı” sayan ordudaki genç subaylar Draga Maşin'in hafif mesrep bir kadın oluşundan bu evliliğin subay birliklerinin onurunu zedelediğini düşünüyorlardı ve ayrıca ordudaki maddi koşullar da Milan'ın ayrılışıyla kötüye gitmeye başlamış, muhalif basın da subayları dolduruşa getirmiştir. Son damla, Kraliçe Draga'nın erkek kardeşi Teğmen Nikodem Lunyevitsa'nın veliht tayin edilmesi olacaktır.⁵⁶

1901 yılında Teğmen Apis'in başını çektiği Aleksandar Obrenoviç'i ortadan kaldırmaya yönelik bir subay komplosu şekillenmiştir. Oysaki bu tür siyasi faaliyetler tüm Sırp ordusu personeli için yasaktı. Ağustos 1901'de subay komplosunun yedi kurucusu Teğmen Antoniye Antiç'in evinde toplanarak Belgrad'ın Kolaraç Restoranı'nda planlanmış doğum

⁵³ BOA, Y.PRK.EŞA. 38/35 1320.Ş.29 (17.06.1901)

⁵⁴ BOA, Y.PRK.EŞA. 40/69 1320.R.03 (10.07.1902)

⁵⁵ Uğur Özcan *II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı-Karadağ Siyasi İlişkileri*, Ankara 2012, s. 147.

⁵⁶ Özkan, *Bağımsızlık'tan ...*, s.152-153.

günü kutlamasında kral ve kraliçeyi öldürmek için bir plan hazırladılar. Ancak kral partiye katılmayınca bu plan gerçekleşmemiştir.

1902'de Apis, Aziz Sava Caddesi'ndeki evinde komplocularla bir araya gelmiştir.⁵⁷ Komplocu subaylar arasında Draga'nın eski kayınbiraderi Voyan Maşin de bulunuyordu ve o erkek kardeşinin ölümünden Draga'yı sorumlu tutuyordu. Kral Aleksandar'ı eleştiren Belgrad 6. Alay Komutanı Yarbay Petar Mişiç, evliliğe karşı çıktığı için emekli edilen General Yovan Atanaskoviç ve Yarbay Damyan Popoviç de onlarla birlikteydi. Komploya siviller de dâhil olmuş ve komplocu subayların çevresi genişlemiştir. Apis kimi kraliyet emir subaylarını da görevlendirmiştir. Aleksandar kendisine yapılan uyarılara aldırmış etmemiş ve bunları kendisi ve ordusunun aralarını açmaya çalışan komplo olarak görmüştür. Komploya dair ilk ciddi uyarı kralın teyzesinden Romanya'dan gelmiştir. Romanya Kralı Carol, Aleksandar'ı uyarılmış ama komplo bilgisini 7 Haziran 1903'e kadar vermemiştir. Bu durumda Aleksandar'ın Avusturya'ya yaklaşması ve Rusya ile ilişkilerin bozulması etkili olmuştur.⁵⁸

Komploya 120'den fazla üye katılmıştır. Belgrad'ın yanında Niş garnizonu en fazla komplocuyu içermekteydi. 1902 yılı sonunda 36 subay vardı. Corce Genciç gibi siyasi liderler de komploya katılmıştır.⁵⁹

Gençiç subaylarından yazılı yemin vermelerini istemekteydi. Apis tarafından hazırlanan yemin şöyleydi:

“Şu andaki durumun en kısa süre daha bile devam etmesi halinde ülkenin başına gelebilecek tahribatı öngörerek ve tüm bunların başlıca sorumlusunun Kral Aleksandar ve sevgilisi Draga Maşin olduğunu beyan ederek imzalarımızın tanıklığında bu kişileri öldürecekimize yemin ediyoruz ve kendimizi buna zorunlu tutuyoruz. Bu şerefsizlerin kanı ile yıkanacak Petar Karacorçeviç'i Sırbistan'ın tahtına oturtacağız”.⁶⁰

Darbeyi hızlandıran olayı Kral Aleksandar'ın kişisel diktatörlük kurma kararını protesto etmek için Belgrad nüfusunun yarısının katıldığı büyük Mart 1903 gösterisi olmuştur. Kralın sokakları boşaltma emrine karşı çıkan halka saray polisi ve askerleri çok sayıda öğrenciyi vurup öldürerek karşılık vermişlerdir. Bu katliam da komployu harekete geçirmiştir.⁶¹

⁵⁷ MacKenzie, *a.g.e.*, s. 134.

⁵⁸ Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 104- 105.

⁵⁹ MacKenzie, *a.g.e.*, s. 135.

⁶⁰ Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 105.

⁶¹ MacKenzie, *a.g.e.*, s. 135.

Yapılan plana göre 11 Haziran 1903'de⁶² gece saat birde sarayın yakınındaki beş kafeden gelecek komplocu subaylar, Subaylar Kulübü'nde toplanacaktı. Albay Mişiç'in taburu geldiğinde ise, 28 komplocu subay Teğmen Petar Jivkoviç tarafından açılacak saray kapısına ilerleyeceklerdi. Albay Maşin ise destekleyici güçlere komuta edecekti. Kral Aleksandar yaveri General Lazar Petroviç ve üç subay, 45 süvari ve polisten oluşan saray muhafızları tarafından korunmaktaydı⁶³ Bu sırada Draga'nın iki erkek kardeşi ve Kraliyet Muhafız Komutanı Yovan Velkoviç ve kralın sekreteri Voyislav, Paraçinsk'teki mülklerine çekilmişlerdi.⁶⁴ 11 Haziran 1903'de gece saat ikide 28 subaydan oluşan komplocular Teğmen Petar Jivkoviç'in Belgrad Kraliyet Sarayı'nın kalın meşe kapısını içerden açmasıyla saraya girmişlerdir. Karşılarında Aleksandar ve Draga'ya hala sadık olan saray muhafızlarını bulmuşlardır. Komplocuların başında olan Yüzbaşı Dragutin Dimitriyeviç-iri yarı olduğu için okul arkadaşları kendisine öküz başlı Mısır tanrısı "Apis"ın adını takmışlardır- saray muhafızlarına saldırmıştır. Yaşanan kısa boğuşma sonrası komplocular saray içine dağılırken hem yangın başlamış hem de ortalık bayağı karışmıştır. Kralın yatak odasına ulaştıklarında kral ve kraliçeyi bulamayan askerler sarayı bir saat araştırmışlardır. Nihayetinde bir subay yatak odasındaki perdelerin ardında-pencere olması gereken yerde-ahşap bir bölme olduğunu fark etmiştir. Gürültü ve patlamalardan paniklemiş durumdaki emir subayı General Petroviç komploculara kraliyet çiftinin buldukları yeri göstermiştir. O krala seslenmiş ve Kral Aleksandar da "subaylarımın sözlerine güvenebilir miyim?" diye sorarak "evet" denilmesi üzerine saklandığı yerden çıkmıştır.

New York Times olayın devamını şu şekilde anlatmıştır:

"Kral dizlerinin üzerine çöktü ve onu öldürmedikleri takdirde her türlü talebi yerine getireceğini her türlü belgeyi imzalayacağını ülkeyi terk edeceğini veya Kraliçe Draga'yı göndereceğini istedikleri her şeyi yapacağını söyleyerek hayatının bağışlanması için yalvardı.

Görevliler katı bir şekilde yanıt verdi: "Artık çok geç" ve ona ateş ettiler. Aynı zamanda kraliçe de dizlerinin üzerine çöktü ve yaptıklarının affedilmesini istedi. Ancak görevlilerden biri onu küçük düşürücü bir yakıştırmayla çağırarak yeteri kadar kraliçe olduğunu söyledi. Suikastçılardan biri çok sayıda gurur kırıcı harekette bulduktan sonra

⁶² Rayiç, a.g.m, s.165, John K. Cox, *The History of Serbia*, Grennwood Press, 2002, s. 55, Özkan, *Bağımsızlıktan...*, s. 154. Bazı kaynaklar bu tarihi 10 Haziran olarak vermektedir. (Stavrianos, a.g.e., s. 454, Forbes vd, a.g.e., s. 129, Fraser, a.g.e., s. 32)

⁶³ MacKenzie, a.g.e., s. 136.

⁶⁴ De La Cerda, a.g.e., s. 133.

kraliçeyi kılıcıyla kesti ve diğer görevliler de ateş ettiler. Aynı zamanda kral da kılıçtan geçirildi. Suikastçılar daha sonra kral ve kraliçeyi dairenin önüne sürüklediler ve balkondan sarayın önündeki çimenlik alana attılar. Kral ve kraliçe bu olayların ardından iki saat daha yaşadı”.⁶⁵

Krala otuz, kraliçeye on sekiz mermi sıkılmıştır.⁶⁶ Ayrıca Kraliçe Draga'yı aşağıya atmadan yüzüklerini almak üzere bir elini kesmişler ve onun bahçeye atılan cesedi saatlerce açıkta kalmıştır. Ancak bir yabancı elçinin müdahalesi sonucunda cesedi gömülebilmştir.

Zafer sarhoşu subaylar saat 3.30'da sarayın balkonuna koşup bağırmağa başlamışlardır. “Zalim artık yok! Yaşasın Petar Karacorçeviç!” Sarayın zemininde sıra olan birlikler de heyecan içinde karşılık vermişleridir. Bağırarak silahlarıyla havaya ateş açmışlardır.

Komplocular kraliçenin iki erkek kardeşini, başbakanı, savunma bakanını da öldürmüşler ve içişleri bakanını da ağır yaralamışlardır. İlk olarak Başbakan Çinsar Markoviç ve Savaş Bakanı Pavloviç öldürülmüştür.

Kral Aleksandar ve Kraliçe Draga'nın öldürülmesi Obrenoviç hanedanının feshedilmesinin bir işareti olmuştur. Yirmi yıldır süregelen Obrenoviçler-Radikaller arasındaki mücadelenin de böylece sonu gelmiştir.⁶⁷

11 Haziran 1903 günü Sırbistan Krallığı Dışişleri Bakanlığı'ndan Osmanlı İmparatorluk Delegasyonu'na şu yazı gönderilmiştir:

“Adliyede çıkan bazı anlaşmazlıklar ordunun müdahalesine neden oldu ve Kral Aleksandar ve Kraliçe Draga'nın can verdiği bir çatışmayı kışkırttı. Bu zor ve ölümcül anda ülkede düzen ve barışı sağlamak üzere tüm siyasi grupların temsilcileri anlaşmaya varmak, geçici bir hükümet kurmak, geçen 23 Mart'tan önce var olan anayasal devleti yeniden kurmak ve 6 Nisan 1901 Anayasası rejimi altında seçilmiş olan Milli Temsilciliği hemen toplantıya çağırmağ için hızlı bir şekilde hareket ettiler.

Geçici Hükümet şu şekilde oluşturuldu:

Bakanlar Konseyi Başkanı:

J. Ç. Avakumoviç;

Dışişleri Bakanı: Lyubomir Kalyeviç

Savaş Bakanı: General Yov. Atanaskoviç

Ziraat, Ticaret ve Sanayi Bakanı: Guyutebiç

Bayındırlık Bakanı: Albay Aleksandar Maşin

⁶⁵ Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 106

⁶⁶ Stavrianos, a.g.e., s. 454, MacKenzie, a.g.e., 137.

⁶⁷ Özkan, *Sırbistan'da...*, s. 107.

İçişleri Bakanı: Stoyan Protiç

Adalet Bakanı: Lyubomir Jivkoviç

Halk Eğitim Bakanı: Lyubomir Stoyanoviç

Maliye Bakanı: Dr. V. S. Velykoviç

Milli Temsilcilik önümüzdeki 2/14 Haziran tarihli oturumunda bir hükümdar seçecek ve yeni durumun gerektirdiği diğer kararları alacaktır.

Şu ana kadar askeri ve sivil makamlardan alınan raporlara göre, ülkenin hiçbir yerinde asayiş bozulmamıştır ve hükümet bu asayişin korunmasını sağlayacaktır. Hükümet, bu şekilde hareket ederek, yeni durum karşısında tüm Avrupa Güçlerinin sempatisini sağlayacağına ikna olmuştur.”⁶⁸

Ertesi gün tahta hak iddia eden Karacorveviç, I. Petar adı altında tahta çıkmayı kabul etmiştir. Aleksandar’ın evliliğini tasdik etmiş olan Metropolit Inokentiye ise bu olaya “askeri bir komplo marifetiyle Sırbistan yeni bir Neron’dan kurtuldu” şeklinde alkış tutmuştur. Başpiskopos Nikola Boziç kilisenin onurunu kurtararak geceleyin cenaze törenlerini ve defin işlemini yürütebilmiştir. Bir kaç sadık kişi görevlerinden istifa etmiş, Yovan Velykoviç emekliliğini istemiştir. Tüm bunların ardından Sırp siyaseti kaldığı yerden devam etmiştir. Avakumoviç’in başkanlığında siyasi parti temsilcilerinden geçici bir hükümet kurulmuştur. Bu geçici hükümette komploculardan dört ve siyasi parti temsilcilerinden altı kişi yer almıştır. Komplocuların liderlerinden General Atanaskoviç ve Albay Maşin ile sivillerden Genciç ve Avakumoviç hükümette yer alan komploculardandı. Meclis 15 Haziran 1903’te Petar Karacorveviç’i kral olarak seçmiş ve “Yaşasın Petar Karacorveviç, Sırbistan kralı” nidalarıyla ilan etmiştir.⁶⁹

Kral Aleksandar ve Kraliçe Draga şafak vakti aynı anda taşınıp eski mezarlıkta bulunan Aziz Marko Kilisesi’nin kapısının arkasında bir yere gömülmüşlerdir. Mezarlarının başına birinde Aleksandar Obrenoviç, diğerinde Draga Obrenoviç yazan tahtadan yapılmış kaba birer haç konulmuştur. Darbeci subaylar ise Belgrad’da göğüslerinin ortasında altın gibi parlayan bir Malta haçıyla dolaşmaktaydılar. Bu darbeye katılan askerlere Kral Petar’ın minnettarlığının ifadesi olarak verilen bu madalyalarla, yaptıklarından gurur duyduklarını gizlememekteydi. Bu subaylar yanlarında bir çakmak taşıyarak madalyası olmayanlardan daha sert adımlarla yürümekteydiler. Kral Petar Aleksandar’a ihanet eden bu subayları ve kendisini tahta oturtan bu subayları yanında tutma arzusundaydı. Durumu utanç verici bulan ve darbede yer almayanlar ise

⁶⁸ BOA, HR.SYS. 1479/10 29.05.1903.

⁶⁹ Özkan, *Sırbistan’da ...*, s. 107- 108.

Sırbistan'ın diğer bölgelerine dağıtılmış ve organize bir misilleme hareketinin de önüne geçilmişti.⁷⁰

İşi şansa bırakmak istemeyen yeni Sırp idaresi İstanbul'daki Kral Milan'ın gayri meşru oğlunu da öldürmek için ajanlar göndermiştir. Avrupa treniyle İstanbul'a gelen biri kırk yaşlarında sakallı ve diğeri genç ve sarı bıyıklı iki Sırp fedaisi onları karşılamak için Sirkeci İstasyonu'na gelen uşak kıyafetli ve yeşil ceketli sarı ve şişmanca Sırpça konuşan Mehmed isminde biri ile Yokoviç'in evine gitmişlerdir. Bunların İstanbul'a gelmelerinin sebebi eski Sırp kralının Vasilaki Kalfa'nın kızından olan gayrimeşru oğlunu öldürmek ve vefat eden kralın neslini kesmekten ibaret olduğu zabıtaca araştırma ve fedailerin elde edilmesine ait takibattan anlaşılmıştır.⁷¹

Sonuç

Babası Milan Obrenoviç'in tahttan çekilmesi sonucu Sırbistan Kralı olan Aleksandar Obrenoviç'in çocukluğu karakterinde çok belirleyici olmuştur. Mutsuz çocukluğunun tezahürünü her davranışında gözlemlemek mümkün olan Aleksandar anne babasının mutsuz evliliğinin bedelini canıyla ödemiştir. Dünyadaki sevgiyi annesinin nedimesi Draga Maşin'de bulan Aleksandar'ın onunla evlenmesi kendi hazin sonunu hazırlamıştır. Yükselen tepkiler artarak devam etmiş, kendisinin bazı uygulamaları da bardağı taşıran son damla olmuştur. Askerlerin darbesiyle korkunç şekilde öldürülen Aleksandar Obrenoviç ve eşi Draga Maşin uzun süre gündemi meşgul etmiştir.

Kaynakça

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Hariciye Nezareti Siyasi Kalemi

(HR.SYS.) 1479/8 21.07.1900.

(HR.SYS.) 1479/10 29.05.1903.

(HR.SYS.) 1502/23 24.07.1900.

Hariciye Nezareti Tahrirat

(HR.TH.) 246/96 18.09.1900.

İrade Hususiye

(İ.HUS.) 107/51 1321.R.17 (13.07.1903)

Yıldız Esas Evrakı

(Y.EE.) 61/31 1318.Ra.25 (22.07.1900)

Yıldız Sadaret Hususi Maruzat

(Y.A.HUS.) 349/16 1313.L.18 (02.04.1896)

(Y.A.HUS.) 409/82-2 1318.R.22 (19.08.1900)

(Y.A.HUS.) 410/13-3 1318.Ca.04 (30.08.1900)

Yıldız Perakende Arzuhal Jurnal

⁷⁰ Fraser, *a.g.e.*, s. 35.

⁷¹ BOA, Y.A.HUS. 107/51 1321.R.17 (13.07.1903)

Özkan, A. (2022). Sırp Tahtında Obrenoviçlerin Laneti-III: Evlilikler ve Darbeler: Aleksandar Obrenoviç. ANKARAD, 3(6), 417-441.

(Y.PRK.AZJ.) 24/71 1310.Z.24 (09.07.1893)

Yıldız Perakende Elçilik, Şehbenderlik ve Ataşemiliterlik

(Y.PRK.EŞA.) 35/115-1 1318.Ra.29 (27.07.1900)

(Y.PRK.EŞA.) 35/115-2 1318.Ra.29 (27.07.1900)

(Y.PRK.EŞA.) 35/115-3 1318.Ra.29 (27.07.1900)

(Y.PRK.EŞA.) 35/115-4 1318.Ra.29 (27.07.1900)

(Y.PRK.EŞA.) 35/115-5 1318.Ra.29 (27.07.1900)

(Y.PRK.EŞA.) 35/115-6 1318.Ra.29 (27.07.1900)

(Y.PRK.EŞA.) 38/35 1319.Ş.29 (17.06.1901)

(Y.PRK.EŞA.) 37/21 1318.N.21 (12.01.1901)

(Y.PRK.EŞA.) 40/69 1320.R.03 (10.07.1902)

Yıldız Perakende Teşrifat-ı Umumiye Dairesi

(Y.PRK.TŞF.) 6/13 1318.Ra.29 (27.07.1900)

Tetkik Eserler

ÖZKAN Ayşe, *Bağımsızlıktan, Sırp, Hırvat, Sloven Krallığı'na Sırlar (1878-1918)*, IQ Yayınları, İstanbul 2011.

ÖZKAN Ayşe, *Srbistan'da Bir Aile Trajedisi: Milan-Nataliya-Aleksandar Obrenoviç*, Çizgi Yayınları, Konya 2016.

ÖZKAN Ayşe, "Karadağ Prensi Nikola ve Damadı Prens Petar Karacorceviç'in Sırp Tahtında Hak İddiaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, Sayı. 42, Şubat 2016.

CASTELLAN Georges, *Balkanların Tarihi*, çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993.

CERDA Alexandre De La, Nathalie De Serbie, *La Reine errante*, Biarritz 2000.

COX John K., *The History of Serbia*, Greenwood Press, 2002.

DRAGNİCH Alex N., *Serbia Through the Ages*, Columbia University, Press, 2004.

FORBES NevilL, Arnold J. Toynbee, D. Mitrany, D. G. Hogarth, *The Balkans: History of Bulgaria, Serbia, Greece, Rumania, Turkey*, AMS Press, New York 1970.

GEORGEVİTCH Vladan, *Türk Devrimi ve İstikbali*, çev. Hulki Demirel, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

JİVANOVİÇ Jivan, *Politička İstoriya Srbije u Dragoj Polovini Devetmaestog veka*, C. 3 (1889-1897), Belgrad 1924.

LAFFAN R.G. D., *The Serbs The Guardians of the Gate*, New York 1989.

MACKENZİE David, *Serbs and Russians*, New York 1996.

OBRENOVIÇ Kralyitsa Nataliya, *Moje Urpomene*, Haz. Lyubinka Trgovceviç, Belgrad 2006.

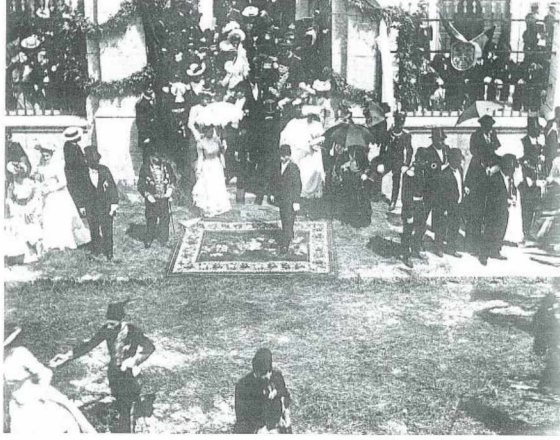
ÖZCAN Uğur, *II. Abdülhamid Dönemi Osmanlı Karadağ Siyasi İlişkileri*, Ankara 2012.

RAYIÇ Suzana, "The Russian Secret Service and King Alexander Obrenoviç of Serbia (1900-1903)", *Balkanica*, C. XLIII, Ed. Dušan T. Batakoviç, Belgrad 2012.

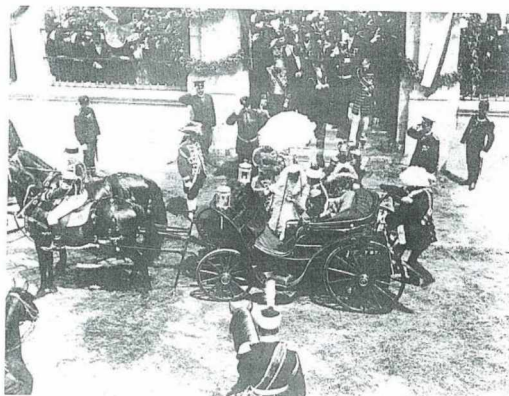
RİSTELHUEBER Rene, *A History of the Balkan Peoples*, Ed. Sherman David Spector, New York 1971.

TODIÇ Milanka, *Fotografiya u Srbiji u XIX Veku*, Belgrad 1989.

EKLER

Özkan, A. (2022). Sırp Tahtında Obrenoviçlerin Laneti-III: Evlilikler ve Darbeler: Aleksandar Obrenoviç. ANKARAD, 3(6), 417-441.

EK1: Kral Aleksandar Obrenoviç ve Draga Mašin'in Nikahı. Milanka Todiç, **Fotografiya u Srbiji u XIX Veku**, s.128-129.

EK2: Kral Aleksandar Obrenoviç. Chedomille Mijatovich, **A Royal Tragedy, Being The Story of Assassination of King Alexander and Queen Draga of Serbia**, s.148-149.

Özkan, A. (2022). Sırp Tahtında Obrenoviçlerin Laneti-III: Evlilikler ve Darbeler: Aleksandar Obrenoviç. ANKARAD, 3(6), 417-441.

EK3: Kraliçe Draga Maşin Obrenoviç. Chedomille Mijatovich, A Royal Tragedy, Being The Story of Assassination of King Alexander and Queen Draga of Serbia, s.156-157.